

שאלות ותשובות לסיכום ולחזרה

פרק ראשון; דף ב

- א. אשת איש שבעלה קינא לה מאיש פלוני שלא בפני עדים ונסתרה עמו בעדים, או שקינא לה בפני עדים ונסתרה עמו שלא בעדים — מה דינה?
ב. עד אחד מעיד שנטמאה — מה דינה?

א. לתנא דמתניתין, רבי אליעזר אומר: קינוי על פי שנים דוקא, אבל על פי עד אחד או בינו לבינה — אינה נאסרת בסתירתה ע"י קינוי זה. וסתירה — אף עפ"י עד אחד או עפ"י עצמו, שאם קינא לה בפני שנים ונסתרה ללא עדים — שותה את המים בזמן הבית. (ועד (=שנים) אין בה (אלא אחד) — בטומאה נאמן עד אחד, ולא בקינוי. ואולם סתירה הוקשה לטומאה לנאמנות עד אחד, מפני שהסתירה תחילת טומאה).

רבי יהושע אומר: אף סתירה על פי שנים. (בה — ולא בקינוי ולא בסתירה). בתוספתא מובאת דעת רבי יוסי ברבי יהודה משום רבי אליעזר: מקנא על פי עד אחד או עפ"י עצמו, ומשקה לה עפ"י שנים, אבל אם אין שני עדים שנסתרה — אינו משקה. (בה — ולא בסתירה, אבל קינוי הוקש לטומאה, וקנא את אשתו והוא נטמאה. ובירושלמי דרשו באופנים אחרים). השיבו חכמים לדברי רבי אליעזר [בין לרבי יוסי בר"י בין לתנא דמתניתין]: אין לדבר סוף, שכל שעה שהוא רוצה יאמר שקינא לה או יאמר שנסתרה.

אמר רבי חנינא מסורא: לא יאמר אדם לאשתו בזמן הזה אל תסתרי עם פלוני, אפילו בינו לבינה — שמא הלכה כרבי יוסי ברבי יהודה והרי אם תיסתר תאסר עליו, שהרי אין עתה מים לבררה. וכן סבר ריש לקיש כרבי ר"י [ודלא כאב"י, כדלהלן].

א. הרמב"ם, אעפ"י שפסק (בריש הלכות סוטה ובסופו) כרבי יהושע וחכמים, שאין קינוי מועיל להשקותה אלא על פי עדים, אעפ"י כמשמע מפשטות דבריו (בהל' אישות כד, כה) שאם קינא לה בינו לבינה ונסתרה, חוששים לריבר"י ונאסרת. (וכ"כ הסמ"ג ומובא בטור אה"ע קעה. וכן נקט כדבר פשוט הרמ"א בשו"ת — טז. ואולם הפרישה (סוף אה"ע) כתב לדעת הרמב"ם שקינוי בינו לבינה אין מועיל לאסרה עליו. וע' גם בתשובת חוט המשולש (ו), שאף להרמב"ם אינה נאסרת בדיעבד מדין סוטה). בשאלות (נשא קכ) משמע שנקט הלכה כרבי יוסי ברבי יהודה. מאידך בתשובת הרא"ש (לב, יז) נראה שאף בדיעבד, אם נסתרה ללא עדים מותרת. וכן משמע במאירי. (וכן משמע מלשון אור זרוע (ח"א תרטז), שרק לכתחילה יש להזהר מלקנות בינו לבינה, אבל בדיעבד לא נאסרה).
ב. כתב הרמב"ם (אישות כד, כה), אעפ"י שצריך עדים לקינוי ולסתירה, אם קינא לה בינו לבינה וראה שנסתרה, אסורה עליו בזמן הזה שאין מים להשקותה, ויוציא ויתן כתובה. ואם הודתה שנסתרה אחר שהתרה בה — תצא בלא כתובה. לפיכך משביעה על זה ואח"כ יתן כתובה. (וכבר עמדו אחרונים על משמעות דברי הרמב"ם בהל' סוטה (א, ח) שנראה לכאורה שאינה נאסרת בסתירה אלא אם היה הקינוי בפני שנים. (וע' אבי עזרי סוף הל' אישות). ועוד מבואר שם שאף בזמן הבית לא היתה שותה אם אין שני עדים בקינוי ובסתירה, ואף על פי ששניהם מודים, שגורת הכתוב היא

שצריך עדים להשקותה (וכמוש"כ בנובי"ת אה"ע קמח). וזה דלא כמשמעות דבריו בהל' אישות. וע' כס"מ שם).

ובדעת רש"י יש אומרים שאפילו ראה שנסתרה, כל שאין עדים מותרת. ויש חולקים. (בבית הלוי ח"ב מא) כתב שמדברי הלכות גדולות, הרשב"א והרא"ש מבואר דלא כהרמב"ם בהל' אישות, שאם הקינוי וגם הסתירה היו בלא עדים, מותרת. ויש להעיר שמדבריהם אין הוכחה אלא כשהיו בעד אחד, אבל אם הבעל עצמו ראה שנסתרה, י"ל שמודים להרמב"ם שאסור. אכן מפשטות דברי הרי"א בפסקיו נראה שאינה נאסרת אפילו ראה בעצמו שנסתרה).

ג. יש אומרים שאם הטמין את העדים — אין זה קינוי. ד. אשה שמודה שקינא לה בעלה ונסתרה ואין עדים לפנינו, אינה נאמנת לומר לא נטמאתי במיגו שהיתה מתכחשת לקינוי ולסתירה, לפי שעשתה תורה ספק כודאי טומאה. (עפ"י שו"ת חתם סופר אה"ע ח"ב צו).

ה. אשה שנסתרה בפני שנים או יותר, הגם שהאיש והאשה ידעו שרואים אותם, כל שבמקום סתירתם לא היה אדם — נאסרת. (עפ"י שו"ת הרשב"א ח"ד שכג). היה שם אדם נוסף מלבד האיש והאשה — אין זו סתירה. (עפ"י נזיר נז). ואפילו היה זה קטן [ער] שהגיע לחינוך (עפ"י חת"ס אה"ע ח"ב צו).

ב. עד אחד אומר: ראיתי [לזו שקינא לה בעלה ונסתרה] שנטמאת — לא היתה שותה, שהאמינה תורה עד אחד בסוטה לאוסרה על בעלה ולאוסרה בתרומה, ויוצאת בלא כתובה. (ועד אין בה שנים, אלא אחד) והוא לא נתפסה — אסורה). ואולם עד טומאה ללא קינוי וסתירה אינו נאמן. (דבר — דבר ממזון. ג.). לא האמינה תורה אלא לאחר קינוי וסתירה — שרגלים לדבר (תנדר"י. ג.).

א. ישנן דעות תנאים שעד טומאה אינו נאמן להפסידה כתובתה. (כן דעת רבי יהודה בתוספתא. ובירושלמי נחלקו בדבר רבי עקיבא ורבי טרפון). ואף לדידן, יש מי שכתב שאין זה מעיקר דין תורה אלא שתקנת חכמים היא, מתוך שנאמן לאוסרה האמינוהו למזון הקל (עפ"י נודע ביהודה חו"מ ח). ויש חולקים (ע' אחיעזר ח"א ו).

ב. עד המעיד שנטמאה על ידי זה שקינא לה בעלה בסתירה אחרת — נחלקו הדעות אם שותה אם לאו. (המשנה-למלך (סוטה א, יד) ועוד אחרונים כתבו שנחלקו בזה רש"י והרמב"ם. וי"ח).

ג. העיד זה שנסתרה עמו, שטימאה, אעפ"י שאין אדם משים עצמו רשע, מחלקים דבריו והרי הוא נאמן שהיא נטמאה ואסורה. (עפ"י שו"ת הרשב"א תקנב). יש מי שכתב שהיא שותה במקרה זה, שהרי אנו מחלקים דיבורו ונוקטים שלא נטמאה מאותו האיש שקינא לה הבעל כלפיו. (ע' נובי"ק אה"ע עב). ויש סוברים שאינה שותה, כאשה שיצא עליה קול שנטמאה לאחר קינוי וסתירה. (ע' שו"ת חת"ס אה"ע ח"ב צו; אבי עזרי — סוטה א, יד. וע' ע: מנ"ח שסה, ט. קהלות יעקב ג, ובכתבים המיוחסים להגר"ח).

ד. עד-טומאה המעיד שהיה עמהם במקום הסתירה, באופן שלפי עדותו אין זו סתירה — כתב בשו"ת אחיעזר (ח"ג סט, ב) שנראה שאינו נאמן, כיון שלדבריו אין כאן סתירה, ולא האמינתו תורה אלא בקינוי וסתירה, [אלא שכתב בשיטת הרמב"ם, שכל שהוא מקום סתר, אעפ"י שיש שם אנשים פרוצים נוספים, הרי זו 'סתירה'].

ה. עד שהעיד לאחר ששתתה שהיא טמאה — התוס' (ו) צדדו שהוא נאמן, כמו שני עדים.

ואין כן דעת הרמב"ם (סוטה ג, כג). ואפשר שאף התוס' מודים בעדים קרובים, שאינם נאמנים להעיד על טומאה לאחר שתיה (כן נסתפק בחזו"א קלג, א).

ו. עד טומאה ללא קינוי וסתירה, והבעל שותק ואינו מכחישו — לדברי אב"י (בקדושין סו). נאמן לאסרה עליו אף ללא קינוי וסתירה. [ומה שהצריכו ללמוד מן הכתוב שעד אחד נאמן לאחר קינוי וסתירה, היינו במקום שהבעל מכחישו. תוס' ג:], ולדברי רבא אינו נאמן — אין דבר שבערוה פחות משנים. ואם הבעל מאמינו כשנים — אסור. יש אומרים שאינו חייב להוציאה אלא כשהאשה שותקת (ע' בית יוסף אה"ע קטו, ו-ז), ויש אומרים אפילו מכחישתו. (עפ"י רבנו תם גטין נד; או"ז ח"א תרטז; ב"ח ופרישה קעת, ח).

ז. עד המעיד שראה שלא נטמאה בסתירה — הגודע-ביהודה (אה"ע"ת טז) נקט שאינו נאמן למנוע השקאתה.

ב. א. כיצד מקנא לה?

ב. מה דינה של אשה שבעלה קינא לה ונסתרה?

א-ב. אמר לה אל תדברי [או אל תסתרי. ה:]; עם איש פלוני ודברה עמו — עדיין היא מותרת לביתה ומותרת לאכול בתרומה אם אשת כהן היא.

אמר לה אל תסתרי (אבל 'אל תדברי' אין זה קינוי. ה:); ונכנסה עמו לבית הסתר ושהתה עמו כדי טומאה — הרי זו אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה (וכן אסורה לאותו אדם שנסתרה עמו). ואם מת חולצת ולא מתייבמת. [ולענין נטילת כתובה — מחלוקת בית שמאי ובית הלל, ולהלכה אין לה כתובה, כדלקמן כד] — עד שתשתה המים. וכן בזמן הזה שאי אפשר להשקותה — אסורה עליו עולמית ותצא שלא בכתובה. (רמב"ם סוטה א, ב ועוד. ואין לה לא עיקר כתובה ולא תוספת אבל יש לה נדונייתה, שאינה אלא כחוב בעלמא. וכופים אותו להוציאה. שו"ת הרא"ש לב, ט).

א. אין לקנאות מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך גאות אלא מתוך דבר של אימה [ויש גורסים: ולא מתוך דבר של אימה, ולא מתוך מדון. עפ"י רמב"ם ועוד; באר הגולה סוף אה"ע]. עבר וקינא לה מחמת הדברים הללו — הסיקו בירושלמי שאינו קינוי (כן מובא בתוס'. והמאירי כתב שלא הובררה שם המסקנא, אך נטה להכריע כן מסברת עצמו, שאין המים בודקים). ויש מפרשים שהדבר תלוי במחלוקת תנאים, ופסקו שקינויו קינוי (עפ"י רמב"ם; סוף אה"ע. וע"ע באורך בבאור הירושלמי בשו"ת משיב דבר ח"ד יז. ולדעתו אף להתוס' לא שמענו אלא שאין זה קינוי לענין השקאה, אבל נאסרת עליו בקינוי זה).

ב. אם הזהירה מלהיסתר עם אנשים סתם, ולא מפני החשד — אין זה קינוי. (בית שמואל סוף אה"ע). ויש אומרים אפילו מאיש פרטי, אם הזהירה מלהיסתר עמו משום איסור יחוד או מסיבה אחרת, ולא מפני שחשדה — אין זה קינוי. (כן דייקו כמה אחרונים מרש"י ותוס' יבמות נה).

ואולם אם חשדה וקינא לה שלא להיסתר עם שום אדם — נקט המנחת-חינוך (שסה) שקינויו קינוי. ואין הדבר מוסכם. ע' במאירי סוף"ב ובפוסקים סוף אה"ע. אך אם קינא לה מאנשים מסוימים מלהיסתר עמם יחדיו — הרי זה קינוי ודאי (עפ"י רמב"ם סוטה א, ג. ודעת רוב ככל הפוסקים ששנים לאו דוקא).

קינא לה אל תסתרי עם פלוני, ונסתרה עמו ועם אדם נוסף ביחד — לא נאסרה (עפ"י משנה למלך א, ג; שו"ת אור שמח לח).

ג. נחלקו בירושלמי כאשר נכנסו בזה אחר זה, האם נחשבת זו סתירה האוסרת. וכתב החתם-סופר (אה"ע ח"ב צו): עד כאן לא נחלקו אלא כשנכנסו שניהם למקום סתר, אבל היתה יושבת במקומה ונכנס הוא, לדברי הכל אינה נאסרת אפילו שהתה כדי טומאה, כי שמא רצתה להוציאו והאריכו בטענות ומענות עד שיצא, ואין כאן רגלים לדבר'. יש מי שהורה [עפ"י הירושלמי], שאפילו במקום שיש איסור יחוד ממש, כל שאין רגלים לדבר שנכנסה עמו לשם זנות, כגון שנסעה עמו בדרך ביחידות, שאפשר שהיתה צריכה להגיע לאותו מקום ולא רצתה לנסוע לבד — אין זו סתירה האוסרת. (עפ"י משיב דבר ח"ד יז).

ובשפת אמת (ה): נקט מסברא שאפילו נסתרה עמו בשוגג [שלא ידעה שהדבר אסור] שותה. ד. יש מי שצדד לומר שאשה שכבר נאסרה על בעלה, אין קינויו קינוי, כי מה איכפת לו שתזנה, והלא כבר נפסלה לו. (ע' בשו"ת אבני נזר אה"ע לג, ז).

ה. איסור סוטה-ספק לבעלה, יש אומרים שהיא בלאו ד'לא יוכל בעלה... אחרי אשר הטמאה', שעשה הכתוב הספק כודאי זינתה [והמזנה תחת בעלה בלאו — כדברי חכמים ולא כרבי יוסי בן כיפר (ביבמות יא:)]. ויש אומרים שאין בה אלא עשה ד'ונטמאה', ואין כאן מלקות. וכן דעת הרמב"ם. (עתוס' יבמות יא: ושם סט. ותוס' להלן כח. רא"ש יבמות פ"א ד ותורא"ש כאן ז).

ו. יש מי שכתב להוכיח שיסוד איסור סוטה שנסתרה אינו משום הזנות האוסרת, [שהרי הרמב"ם פסק ששומרת-יבם נאסרת בקינוי וסתירה אעפ"י שפסק בשומ"י שזינתה שמוותרת] — אלא יסודו משום קפידת הבעל. (עפ"י בית הלוי ח"ב מ. וכן מבואר במאירי רפ"ד. וע' קהלות יעקב (ב) שביאר בזה שע"י קינוי וסתירה נאסרת על בעלה אף לאחר שגרשה כשלקחה כפילגש ללא קדושין, ואילו מצד לאו ד'אחרי אשר הטמאה' אינה נאסרת באופן זה להרמב"ם). וכמו כן יש סוברים שאם קינא לה משחף קינוי קינוי, אעפ"י שביאת שחוף אינה אוסרתה על בעלה מדין תורה. (ע' לבוש אה"ע קעה, א; משנה למלך סוטה א, ג). והמנחת-חינוך (שסה, יז לב) חולק על סברא זו.

ז. אשה שבעלה קינא לה ונסתרה, אף על פי שיודעת בעצמה שלא נטמאה, אם תאכל בתרומה בחדרי חדרים הריהי עוברת ב'עשה' דונטמאה. וכן נאסרת לזה שנסתרה עמו, אפילו שניהם יודעים שלא היה שם מעשה. (כן נקטו מסברא הגרעק"א (בתשובת חתם סופר אה"ע ח"א קנב) והחתם-סופר (שם ח"ב סוס"י צו) ובספר אור שמח ריש הל' סוטה.

וכן מפורש בתוס' (כח. ד"ה מה), שאסורה על הבעל באיסור ודאי ואפילו היא טהורה. [וע' גם בזכר יצחק כח]. ואין סברא לחלק בין איסור בועל לאיסור תרומה, דהא תרויהו נפקי מ'ונטמאה'.

ולכאורה נראה שדבריהם אמורים רק כאשר קינא לה בפני עדים, ולרבי יהושע גם נסתרה בפני עדים, אבל בלא"ה לא נאסרה אם לא נטמאה. ולפי"ז יש מקום להסתפק שגם אם הבעל ראה שנסתרה ואין עדים בדבר, והיא אומרת לא נטמאתי והבעל יודע ובטוח בה שאינה משקרת [ואעפ"י שהיא עבריינית בסתירתה, הואיל וקים לה בגווה שאינה משקרת מצינו נאמנות בכה"ג. ע' כתובות פה ובשו"ת אג"מ יו"ד ח"א נד] — לא נאסרה עליו, כיון שהוא בטוח שלא נטמאה ואין הסתירה אוסרת בעצם אלא בעדים. ומה שכתב הרמב"ם שאסורה, היינו דוקא כשאין הבעל בטוח בטהרתה. [ואולם אם הבעל אומר שנסתרה בפני עדים, גם אם אינם לפניו, ודאי אסורה עליו גם כאשר הוא בטוח בטהרתה. כן מבואר בשו"ת הרשב"א ח"ד שכג]. וצ"ע).

ויש מצדדים לומר שהאשה עצמה שיודעת שהיא טהורה, וכן הבעל, אין עליהם איסור בינם לבין המקום. (כן דעת מהר"ם מינץ (מובא בחת"ס שם קג). וכן צידד בחדושים ובאורים ריש המסכת ולהלן רפ"ה). ולכאורה נראה שאפילו לפי סברא זו, אין בית דין מורים לה התר בדבר, שהרי לדידם ודאי יש לחוש לאיסור. תדע, שהרי ב"ד מקנאים ואוסרים אשת מי שנשתטה (כדתנן רפ"ד), והלא הבעל לאו בר איסורין והיא טוענת טהורה אני ואעפ"כ אוסרים אותה).

דפים ב — ג

ג. א. מהו לשון 'קינוי'?

ב. האם מותר [ומצוה] לקנאות או אסור?

א. לדברי ריש לקיש ואב"י, קינוי לשון כעס וקנאה; דבר המטיל קנאה בינה לבין אחרים (כן אמר ריש לקיש, שסבר קינוי על פי עצמו, וכו"ע אינם יודעים שקינא לה וסבורים שאינה רוצה בקרבתם), או מטיל קנאה בינו לבינה (רב יימר בר' שלמיא בשם אב"י. סבר קינוי בפני עדים, ורק הוא בא עמה לידי תגר ומריבה, ולא אחרים, לפי שיודעים על קינוי).
ושניהם סוברים אסור לקנאות, לכך פירשו בלשון שלילית. [וכן דייקו ממשנתנו].
ולדברי האומר מותר לקנאות, אמר רב נחמן בר יצחק: אין קינוי אלא לשון התראה (ויקנא ה' לארצו).

ב. וקנא את אשתו — רשות. דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: חובה. (וכן נחלקו בדבר רבי אליעזר ורבי יהושע בירושלמי. ותלו שם שאלה זו במחלוקת בית הלל ובית שמאי, האם מותר לגרש את אשתו אפילו לא מצא בה דבר ערוה אם לא, שאם אסור — חובה עליו לקנא, ואם מותר אינו חובה, כיון שיכול לגרשה).

לדברי שניהם זה שנאמר ועבר עליו רוח קנאה — רוח טהרה היא. ואולם מלשון משנתנו דייקו (ב). שסובר תנא דידן אסור לקנאות, ושרוח קנאה רוח טומאה היא. וכן סברו ריש לקיש ואב"י שפרשו 'קינוי' בשלילה, מלשון הטלת קנאה ומדון.

הרמב"ם (סוף הל' סוטה) פסק שהקינוי — מצות חכמים, אלא שאין לקפוץ לקנא בפני עדים תחילה רק בינו לבינה בנחת ובדרך טהרה ואזהרה, כדי להדריכה בדרך ישרה ולהסיר המכשול.

הכסף-משנה פירש שהרמב"ם פסק כרבי עקיבא [וכן פסק האור-זרוע ח"ב תכז], והכתוב שדרש לחובה — אסמכתא בעלמא היא. והמאירי כתב שהלכה כרבי ישמעאל שהקינוי רשות, אלא שמדברי סופרים יש מצוה בדבר.

דף ג

ד. א. טומאת כהן לקרוביו — מצוה או רשות?

ב. שעבוד בעבדו הכנעני — מצוה או רשות?

ג. 'לא תחיה כל נשמה' — על אלו אומות נאמרה מצוה זו, ומה דינו של הנולד מאב ואם בני אומות שונות?